

Abhasiaa keinuttavat geopolitiikan myrskyt

Merenranta Suhumissa on vaitonainen. Verkkaaisesti Mustameri huuhtelee pieniä rantakiviä, ja ruostunut laivanraato tuntuu olleen paikallaan aina. Rantakioskilla miehet juovat kahvia pikuriikkisistä kupeista. Kiirettä ei kukaan tunne.

Satunnaiselle vierailijalle Suhum/Suhumi – nimen kirjoitusasu on verinen kysymys Georgian ja Abhasian välillä, sillä ensimmäinen on abhasialainen ja jälkimmäinen georgialainen versio – näyttää turistien paratiisilta, jota massat eivät ole vielä löytäneet. Meren tuoksu, sypressit ja palmut ovat tuttua, vierasta ja kiehtovaa on hiljaisuus.

Ainoa ero oikeisiin massaturistikohteisiin on ehkä siinä, että kesäkauden venäläisturisteja lukuunottamatta Abhasiassa ei ole satunnaisia vierailijoita. Ilmateitse sinne kulkevat vain YK:n sisäiset lennot, ja muidenkin välineiden käyttö on monimutkaista. Sotista kulkee juna sekä pikkubussi, mutta matkaaja tarvitsee kaksikertaviisumin Venäjälle, ja jos sama matkaaja aikoo vielä joskus Georgiaan, hän tarvitsee uuden passin. Georgian kautta pääsee kävellen Ingurin sillan yli – omalla riskillä. *De facto* -valtion rajahenkilöstö tuppaa olemaan mielivaltaista.

Suhumin merenrantaidylli rikkoontuu heti, kun rannalta kääntyy katsomaan kohti kaupunkia. Hotelli Abhasia, aikanaan rantabulevardin komistus, on muuttunut kasvien valtaamaksi raunioksi. Ainakin toistaiseksi. tarinat kertovat ulkomaisista sijoituksista, jotka nostaisivat hotellin uudeen loistoon.

Mutta mitä oli Abhasia ennen 1990-luvun sotia, jotka tekivät ”Neuvostoliiton Rivierasta” maailman unohtaman konfliktikolkan? Yhdenlaisen vastauksen saa Abhasian kuuluisimman

kirjailijan Fazil Iskanderin kirjasta *Sandro Tšegemistä* (suomennos kirjoittajan). Vuonna 1929 syntynyt Iskanderia on luonnehdittu maagisen realismin taitajaksi, joka rakensi Abhasiasta harmonian ja luonnollisen elämäntavan paratiisiin. Viittauksia kirjaan löytyy esimerkiksi usean Kaukasian tutkijan teoksista. Tutkijoiden mukaan Sandro kuvastaa mainiosti Abhasian käytännöllis-realistista suhdetta ikinaapuriinsa Venäjään. Kirjassa erilaiset liiketoimet, sodat ja rakkaustarinat yhdistävät abhaaseja kolonisoijaansa, mutta pilke ei sammu silmäkulmasta milloinkaan. ”Näetkös, me asumme sonnan ja lannan välissä”, selitti eräs abhaasikollegani minulle geopolitiikkaa. Hän tosin käytti voimakkaampia ilmaisuja.

Kirjan nimihenkilö Sandro on kotoisin Tšegemin kylästä. Hänet tunnetaan Abhasiassa legendaarisena ratsumiehenä, Stalininkin kehumana tanssijana ja kiitos puheenlahjojensa, haluttuna maljamestarina eli *tamadana*. Temperamenttinen Sandro joutuu usein pulaan, mutta luontainen charmi pelastaa useimmiten ahdingosta. Kirja seuraa Sandron elämää tsaarin ajoista pitkälle Neuvustovallan vuosiin.

Monista kirjan hahmoista löytyy yhtäläisyyksiä tämän päivän abhaaseihin. Mieleen tulee vuosien 1992–93 sodan sankarina pidetty Abhasian ensimmäinen presidentti Vladislav Ardzinba, nykyinen ulkoministeri, supliikki Sergei Šamba ja monet muut hahmot, joita ulkomaailma pitää Venäjän marionetteina. Abhaaseille kyse on kuitenkin reaaliolitiikasta sanan varsinaisessa merkityksessä. Tämän päivän politiikat ovat huomisen sandroja – pienen kansan eläviä legendoja. Kirja antaa toki abhaaseista romantisoitun

kuvan. Sandron elämä on täynnä poikien seikkailuromaanien taikaa, onnellisia loppuja ja myös tragediaa, mutta kuolema on osa elämää. Pääasia, että abhaasin luut haudataan omaan maahan.

Romantisointia on harrastettu myöhemminkin. *Novaja gazetan* toimittaja Stanislav Rassadin vieraili yhdessä mestari Iskanderin kanssa tämän kotiseuduilla keväällä 2004. Matkan tulos oli journalistiseksi tuotteeksi ylipitkä reportaasi, jossa Abhasian vallanpitäjiä kuvataan pyyteettömiksi intelligenteiksi, joille riittää pienikin palkka, ja jossa köyhyys on ylpeyden aihe. Rassadinin mukaan Abhasiassa on meneillään ”itsensä löytämisen romanttinen vaihe, jonka aikana kansa tuntee olevansa yhtä”. Rassadin unohtaa kohteliaasti sen totuuden, että itsensä löytäminen tapahtuu aina suhteessa Toiseen. Ja abhaaseille tuo toinen on ehdottomasti Georgia. Joskus tuntuu, että ellei antagonismia Georgian suhteen olisi, abhaasien identiteetti vajoaisi Mustaanmereen – niin vahva on tuo diskurssi.

Siksi onkin tämän päivän lukijalle hämmästyttävää, että Iskanderin kuuluisimmassa kirjassa Georgia-trauma liki loistaa poissaolollaan. Sandro aikalaisineen sopeutuu tsaarinvalan luhistumiseen, kikkailee bolševikkien ja menševikkien välimaastossa, mukautuu maatiilojen kollektivisointiin ja Stalinin puhdistuksiin, puhuu sujuvaa venäjää äidinkieltensä abhaasin ohella. Suhde Georgiaan ja georgialaisiin tuntuu olevan toverillisen välinpitämätön, vaikka juuri näinä vuosina konfliktin siemen alkoi itää, kun parivaljakko Stalin ja Berija siirsivät suuria georgialaispopulaatioita Abhasiaan.

Tänään georgialainen, myös se viaton siviili, on abhaasille punainen vaate. ”Osta tätä viiniä ja vie Tbilisiin, *puskai s uma shodjat*, (tulkoonsa (georgialaiset) hulluiksi)”, suosittelee viini-kauppias Suhumissa minulle parasta pulloaan. Iskanderin suhde Abhasian itsenäisyyteen on ollut varovainen. Kirjailija asuu Venäjällä, pitäen Venäjää toisena kotimaanaan. *Novaja gazetan* artikkeleita seuranneessa polemiikissa hän toteaa vain, että sota teki georgialaisten ja abhaasien yhteiselon mahdottomaksi. ”Kaukaisemmassa tulevaisuudessa, kun aika on parantanut sodan

tekemät haavat, meidän kansamme saakoon itse päättää, miten elää”, hän kirjoittaa.

Nyky-Abhasiassa tuo lausunto ei koskaan menisi läpi liian epäisänmaallisena. Kansalliskirjailijalla on kuitenkin varaa maltillisuuteen. *Sandro Tšegemistä* on haikeuden ja nostalgian kirja. Kirjan Abhasia on vielä kuvankauniiden vuoristokylien ja lammaspaimenten maa, jossa nautitaan aamutuimaan *tšatšaa* ja rakastetaan tulisesti. Nyt Abhasia tunnetaan kiisteltynä alueena, jossa 1990-luvun alun sotarikokset ovat vielä selvittämättä. Georgia propagoi turisteja boikotoimaan Abhasiaa, abhaasien onneksi Georgian protestit eivät Venäjää kiinnosta. Juuri Iskanderia onkin osittain kiittäminen siitä, että moni venäläinen edelleen tulee mielellään lomalle juuri Abhasiaan.

Puhe itsenäisestä Abhasiasta pysynee vielä kauan poissa maailmanpolitiikan agendalta. Abhaasit ovat kuitenkin rakentaneet jo kauan valtiotaan Mustanmeren rantaan, nyt virallisestikin Venäjän siunauksella. Vaan hinta, minkä niin abhaasit kuin georgialaiset aikanaan tuosta *de facto*-itsenäisyydestä maksoivat, saisi Setä Sandron kääntymään haudassaan. Onneksi hän on romaanihenkilö.

Salla Nazarenko

Kirjoittaja opiskelee Helsingin Sanomien säätiön stipendillä Reuters Institute for the Study of Journalismissa Oxfordin yliopistossa. Hän asui Georgiassa vuosina 2007–2008.